

Valtuustoaloite, Lastensuojelun jälkihuollon ikäraja

Pevamltk 22.11.2023 § 125
13235/00.01.02.04/2023

Valmistelija: Katja Rautiainen, lastensuojelun palveluyksikköjohtaja, katja.rautiainen(at)pshyvinvointialue.fi, puh. 0447401688

Vihreä aluevaltuustoryhmä on tehnyt 4.9.2023 valtuustoaloitteen lastensuojelun jälkihuollon ikärajan säilyttämiseksi 25 ikävuodessa Pohjois-Savon hyvinvointialueella. Uuteen hallitusohjelmaan perustuva hallituksen esitys HE 56/2023 lastensuojelulain muuttamisesta 1.1.2024 alkaen tulisi laskemaan lastensuojelun jälkihuollon ikärajaa kahdella vuodella voimassa olevaan lainsäädäntöön nähden. Valtuustoaloitteessa todetaan muutoksen olevan ongelmallinen, sillä edellisestä muutoksesta on vain vähän aikaa, eikä sen toivotuista tai todellisista vaikutuksista ole vielä näyttöä. Lainsäädännöllisen poukkoilun nähdään aiheuttavan lisäksi lisää epävarmuutta jo valmiiksi haastavassa asemassa olevien nuorten elämään ja vaikeuttavan pitkäjänteisen työn suunnittelua ammattilaisten näkökulmasta. Niin ikään lastensuojelun jälkihuollossa tehtävän työn katsotaan säästävän kustannuksia enemmän, kuin kuluttavan ja hallituksen muutosesityksellä haettujen säästöjen näyttäytyvän vaatimattomina erityisesti suhteutettuna pidemmän aikavälin vaikutuksiin.

Vastaus:

Pohjois-Savon hyvinvointialue on edeltävästi antanut sosiaali- ja terveysministeriön pyynnöstä lausuntonsa liittyen hallituksen esitykseen. Kuten lausunnossa todetaan, myös hyvinvointialueen toiminnassa on tunnistettu muutoksen aiheuttamien kokonaisvaikutusten ennakoinnin vaikeus sekä jälkihuollon tarpeessa olevien nuorten oikeus ja tarve erityiseen tukeen sekä tekijät, jotka lakimuutoksen suunnittelussa sekä arvioinnissa tulisi erityisesti huomioida. Myös nyt vastattavana olevassa valtuustoaloitteessa esiin tuodut näkökulmat ovat näin ollen hyvin tunnistettavissa ja perusteltuja. Tämän hetkisessä tilanteessa hallituksen esitys lain muutoksesta on sosiaali- ja terveysvaliokunnan käsittelyssä, eikä lain voimaantulosta ole vielä täyttä varmuutta.

Mikäli esityksen mukainen lakimuutos astuu voimaan, on esitystä lailla säädettyä laajemmasta oikeudesta jälkihuoltoon alueellisesti Pohjois-Savon hyvinvointialueella kuitenkin pidettävä myös osin ongelmallisena. Lastensuojelulain voimassa olevan 75§ mukaisesti hyvinvointialueen on järjestettävä lapselle/nuorelle jälkihuolto laissa tarkoitetun sijaishuollon päättymisen jälkeen. Lastensuojelulain 16§ mukaisen pääsäännön perusteella lastensuojelun järjestämisestä vastaa hyvinvointialue, jonka alueella lapsen/nuoren koti- tai asuinkunta on (ns. lastensuojelun järjestämisvastuu). Vastaavasti voimassa olevan lastensuojelulain 16a§ mukaisesti lastensuojelun

jälkihuollon kustannuksista vastaa se hyvinvointialue, joka on vastannut sijaishuollon kustannuksista. Myös aluehallintovirasto ja Valvira ovat antaneet joulukuussa 2022 kirjallisen ohjeen jälkihuollon järjestämisestä ja toteuttamisesta koskien: sen mukaisesti hyvinvointialueen, jossa nuori jälkihuollon aikana asuu, tulee järjestää nuoren tarpeiden edellyttämät jälkihuollon palvelut ja tukitoimet yhteistyössä sijoittaneen (ns. jälkihuollon kustannuksista vastaavan) hyvinvointialueen kanssa. Nuoren myös tulee saada palvelut ja tukitoimet yhdenvertaisesti muiden hyvinvointialueella asuvien nuorten kanssa.

Valvontaviranomaiset ovat edellä kuvatusti katsoneet, että lastensuojelulaki edellyttää jälkihuollon osalta sekä asuinhyvinvointialueen, että jälkihuollon kustannuksista vastaavan hyvinvointialueen yhteistyötä palveluiden järjestämiseksi sekä toteuttamiseksi sosiaalihuollon asiakkaan edun mukaisella tavalla. Käytännössä tyypillistä onkin erityisesti lastensuojelun jälkihuollon osalta, että sijaishuollon päätyttyä nuori voi muuttaa uudelleen paikkakunnalle, siten myös toiselle hyvinvointialueelle esimerkiksi opintojen, työpaikan tai perhe- ja seurustelusuhteiden johdosta. Yhteisellä järjestämisvastuulla halutaankin turvata asiakkaalle sekä luontainen mahdollisuus palveluissa asiointiin ja paikallisen palvelujärjestelmän hyödyntämiseen täysimääräisesti myös asuinpaikkakunnalla, että kokonaisvastuun ja sijaishuoltoon perustuvien tuen tarpeiden tunnistamisen toteutuminen.

Edellä kuvattuun perustuen Pohjois-Savon hyvinvointialueella on lakisääteistä järjestämisvastuuta alueellaan asuvien ja jälkihuollon tarpeessa olevien nuorten osalta myös silloin, kun jälkihuollon tarve ei ole aiheutunut Pohjois-Savon hyvinvointialueen toimesta toteutuneen sijaishuollon johdosta. Niin ikään osa Pohjois-Savon hyvinvointialueen jälkihuollon piirissä olevista asuu maakunnan ulkopuolella ja lähtökohtaisesti heillä on oikeus saada jälkihuoltonsa järjestämiseksi ja toteuttamiseksi tukea myös asuinhyvinvointialueeltaan. Mikäli Pohjois-Savossa jälkihuoltoa järjestettäisiin lakisääteistä laajemmin, voisi tästä aiheutua erityisiä haasteita sekä ennakoimattomia vaikutuksia suhteessa hyvinvointialueen alueella asuvien nuorten tasa-arvoiseen oikeuteen saada hyvinvointialueen järjestämiä palveluita. Toisaalta vaikutuksia voisi olla myös Pohjois-Savon hyvinvointialueen jälkihuollossa olevien nuorten, jotka asuvat muilla hyvinvointialueilla, mahdollisuuksiin saada palveluaan lainsäädännön mukaisesti ja valvontaviranomaisen tarkoittamalla tavalla tilanteissa, joissa nuoren asuinhyvinvointialueella ei ole voimassa vastaavaa, lakisääteistä oikeutta laajempaa jälkihuollon järjestämisen tapaa.

Lähtökohtana lastensuojelulain mukaisen jälkihuollon järjestämisessä tulee olla hyvinvointialueen asukkaiden ja asiakkaiden tasapuolinen oikeus palveluihin pääsyyn. Tämän lisäksi viranomaisvalmistelussa ei ole tällä hetkellä osoittaa tarvittavia voimavaroja lakisääteistä palvelutasoa laajempaan palveluiden tuottamiseen. Näin ollen, mikäli lastensuojelun jälkihuoltoa koskevaan lainsäädäntöön tulee muutoksia, tullaan Pohjois-Savon

hyvinvointialueella noudattamaan kulloinkin voimassa olevaa lainsäädäntöä.

Lakimuutoksen voimaan astuessa osa nykyisistä jälkihuollon tukeen oikeutetuista nuorista tulisi jäämään jälkihuollon ulkopuolelle. Tämän johdosta jälkihuollon piirissä olevien nuorten etu edellyttää erityisen huomion kiinnittämistä heidän tuen tarpeisiin vastaamiseen ja erityisiin tarpeisiinsa osana koko Pohjois-Savon hyvinvointialueen palvelujärjestelmää. Mahdollisen lakimuutoksen ei tule merkitä nuoren tarvitseman tuen päättymistä, vaan tuen tarpeisiin vastaavat sosiaalihuollon palvelut tulee toteuttaa sosiaalihuoltolain säännösten perusteella. Pidemmällä aikajänteellä jälkihuollon jälkeisen tuen jatkuvuuden hallinnan edellytyksiä tulisi myös parantaa tehostamalla palveluiden yhteensovittamista sekä yhteistyön toteuttamisen mahdollisuuksia perus- ja erityislainsäädännön mukaisen tuen toteuttamisessa osana Pohjois-Savon hyvinvointialueen palvelutoimintaa.

Esityslistan oheisaineistona: Valtuustoaloite, lastensuojelun jälkihuollon ikäraja

Valmistelijan päätösehdotus:

Perhe- ja vammaispalveluiden lautakunta hyväksyy vastauksen valtuustoaloitteeseen ja esittää sen edelleen aluehallitukselle ja aluevaltuustolle käsiteltäväksi.

Taloudellisuus-, tuottavuus- ja integraatiovaikutusten arviointi

Arviointi on tehty suhteessa palveluiden järjestämisvastuuseen

Toimivallan peruste hallintosäntö 41 §

Esittelijä perhe- ja vammaispalveluiden toimialajohtaja

Päätösehdotus Perhe- ja vammaispalveluiden lautakunta hyväksyy vastauksen valtuustoaloitteeseen ja esittää sen edelleen aluehallitukselle ja aluevaltuustolle käsiteltäväksi.

Päätös Päätösehdotus hyväksyttiin.